

Lőrinczy György: PÓSA ÉS MUNKÁI

Hiába kicsinyelik, szólják, szapulják a magyar irodalom utolsó harminc esztendejét, ez a tenger idő nem volt meddő. Egyetlen sóhajtást magam sem fojthatok el: azt hogy szépirodalmunkból a nemzeti érzés, a magyar gondolkodás javarészt elsikkadt és csaknem jelentéktelen faktorrá szállott alá. Meghátrált a diadalmas nyugati szellem előtt, amely helyet szorított Páris perverz divatjának s az írói életfölgásban sok frivolitás dominál. Viszont csodálkozva kell látnunk, kérdeznünk, hogy miképpen van mégis, hogy hevülő, lelkes, tüzes, szinte izzó magyar nemzeti érzés talán sohasem háborgott, sohasem tombolt azzal a szilajsággal, sohasem tört ki oly türelmetlenül, mint éppen mostanában, amikor hosszú évtizedek irodalmából, művészetéből alig táplálkozhatott? Amikor a balett buja ingerlése s az operett léha muzsikája uralkodik a lelkeken, ma is.

A feleletet, ha nem is adja meg, de mindenesetre megkönnyíti az a három vaskos könyv, ami előttem van: Pósa Lajos összegyűjtött munkáinak az első három kötete. Érzem, hiszem, tudom, hogy írójával együtt ez a magyar ifjúsági irodalom alapja, tengelye, lelke, azé az ifjúsági irodalomé, amelybe húzódott mindaz a magyar érzés, gondolkodás és az ebből fakadó költészet, amit a magyar irodalomból száműztek. Ebből a három kötetből látom meg igazában, hogy az ifjúsági irodalmunkat valójában Pósa teremtette meg s ő tette magyarrá is. Harminc esztendővel ezelőtt magyar ifjúsági irodalom egyáltalán nem volt. Hacsak azt a más nyelvekből fordított, minden magyar érzéstől és gondolattól idegen néhány könyvet, amely az akkor még tétován, bizonytalanul ingadozó magyar pedagógusok közvéleményét hihetetlenül ostoba, de vakítóan és gyermekesen tarka mázolásokkal megtévesztette, nem tekintjük annak. A Flóri könyve talán a legelső, amivel érdemes foglalkozni s Győry Vilmos kedves, poétikus Balassa Jánosából már kicsendül a finom lelkű poéta vágya, hogy szeretne a magyar ifjúsági irodalomnak utat vágni a kusza és fojtó bozótban s az idegen rengetegéből kivezetni azt a magyar erkölcsök forrásához: a történelmi patriarkalizmus kultuszához.

Nálánál erősebb fejszésre volt szükség. Nem olyanra, amilyen Pósa, hanem Pósa Lajosra. Aki a radnóti fekete televényből hozta el a lelke, a magyar föld őseréjét: szilaj fajszeretetét, a népmesék és a magyar hősi mítoszok színes világát, a fonóházak legendáit, a mezőkön és pásztortüzes domboldalokon csapongó népdalokat. Az erdők madárdalos beszédét, a magyar poézis csengő patakját. Amikor munkához látott, a szépirodalom nagy művészeinek derogált az, hogy a gyermekeknek írjanak.

Hogy leszálljanak az eposzok, novellák, regények, drámák és a tragédiák hőseinek büszke paripáiról a gyermek fűzfásipjához, bádogkardjához, rengő-ringó bölcsőjéhez nemcsak a meséikkel, rímeikkel és dalaikkal, de lobogó fantáziával és alkotó, teremtő talentummal és éber gonddal is. Sehogy sem akarták ezt a munkát a művészet rangsorába iktatni. Mennyi magabizás, a hivatásba vetett megingathatatlan hit biztonságának milyen hatalmas érzése kellett ahhoz, hogy ezt a balvélekedést megtörje! Hát még ahhoz, hogy végképpen ki is irtsa! Amíg odajutott, hogy az írók, művésztük legtisztább, legnemesebb alkotásait szánják éppen az ifjúságnak. Esztendők hosszú során át mutatni az utat, mint a pusztá messze látszó egyetlen jegenyefája, amely megáll a szellőben és az orkánban is. Sőt nemcsak mutatni, de törni is az utat és pusztítani a gyomot, dudvát, a tömérdek idegen gazt, nem érezve a tövist, amit elébe szórnak, kitérni a gáncsnak, az akadályokon okos vakmerőséggel átugrani és mindig megőrizni lelke derűs harmóniáját, sőt nemcsak a maga, de a köréje csoportosuló íróserég fantáziáját erős kézzel zabolázni, száz mesét, ezer mesét, száz dalt, ezer dalt szóve, mindig a gyermeknek, tehát mindig szűziesen tisztát, nemeset, kedveset, oktatót és mégis mulattatót, mindig – magyart. Amíg a Flóri könyvétől Pósa Lajos a maga nyolc kötetes művéhez ért¹. A magyar ifjúsági irodalommal.

Megilletődöm, amikor ezt a pályát a maga teljességében látom a Pósa összes munkái olvasásakor. Láttam én őt a kezdettől fogva s néztem és csodáltam, amikor földforró érzéseit pazarul szórta a gyermekvilág közé, nótákban föllángoló kitérésekben, borús és tréfás tarka mesékben. Azok úgy egymásután csak színes szikrák voltak, most az egész Pósa most van előttem. Az az ember, aki eldobta magától az ifjúkornak jóformán minden jogos gyönyörűségét, kellemetlenségét azért, hogy a saját maga lelke tüzeiben magamagát föleméssze, hogy a lelkét a magyar nemzet jobb, nemesebb, becsületesebb, magyarabb új generációjának átadhassa. Az a költő, aki soha, sem a szívéhez, sem az elméjéhez, sem a tollához, sem a lantjához nem engedett idegen érzést, idegen gondolatot, idegen hangot férközni. Összegyűjtött munkáiban, már azok most megjelent első három kötetében is benne van a magyar gyermek gondolkodásának és érzésének egész szivárvá-

nyos világa. A magyar föld rajongó szeretete, a magyar fantázia keleti csapongása s a magyar erkölcs, amely a családi élet érinthetetlen tisztaságán alapszik s amely még tréfáiban sem tűri a bohóc sapkáját, durván csörgő komikumát. A magyar föld képei, történetei Pósa meséiben összövődnek a gyermeklélek tündérvilága naiv álomképeivel, a teljes, tökéletes, tiszta magyarság harmóniájával s mindezt az ártatlanság derűje, humora s a szeretet verőfénye ragyogja be és aranyozza meg. Az emberiség s így a nemzet életének nagy világában ezek a legszebb tájékok, s Pósa ezek búbájós varázskörével fogja körül a gyermeket, hogy sohase kívánkozzék ki belőle, hogy szivárvány gyönyörködtesse a szemét, meleg fény simogassa szívét és értelmét s tündérek szőjék álmait. De ne festett papiros szivárvány, ne a kőszén és a kocsz melege s ne kóccal tömött nürnbergi tündérek. Verseinek még a formája is a magyar nyelv természetéhez való: fülbemászó, csengő, könnyű, játékos, nótás és derűs, aminőnek az egészséges, üde magyar gyermeknek lennie kell. Nem hiszem, hogy volna a világon még egy másik nemzet, amelynek ifjúsági irodalmában a nemzet lelke olyan híven és erőteljesen tükröződnék, mint ahogy Pósa munkáiban az őseredeti magyar lélek tükröződik.

Pósának valóban, talán magaföláldozása külön jutalmaképpen, kiváló boldogság jutott osztályrészül: meghódította magának, munkáinak a jövőt. A gyermeket. A halhatatlanságot. A magyar gyermek lelkét odacsábította munkáihoz s ez annyi, mintha nemzedékeket hódított volna vissza az idegenből – a magyarságnak. Ennek tudata, érzése már magában is nagy boldogság, pedig Pósa még másért is boldog. Neki a magyarok Istene külön muzsikust teremtett: Dankó Pistát. Ezt a magyar nótafát, a búbájós magyar dalok ezt a korán elpusztult hegedűsét, aki senkinek a verseire sem tudott olyan gyönyörű nótákat csinálni, mint Pósaéira. Mintha a nótáiban szinte újra elmondaná a hangok hullámos változataival mindazt, amit a költő a szavak, rímek, ritmusok, a gondolatok és érzések hullámos változataival megírt. S most látom, összegyűjtött munkáiból, hogy Pósának nemcsak külön muzsikusa volt, hanem külön piktora is van. Mühlbeck Károly. Aki az illusztrátor föltétlen művészi odaadásával bele tudta magát élni Pósa derűs, édes, naiv, magyar gyermekköltészetébe és annak megfelelő bájós képekkel interpretálja humorát, hevét, lángját, még a meséit is, Cserebogár úrfitól, Kacor királytól, a cicák iskolájától – a gólyalábon forgó tündérkastélyig. Pósa csakugyan boldog ember és boldog költő. Érdeme szerint.

Mégis van kívánni valóm. Ezekben a pattogó tréfás, könnyed, muzsikás versekben tulajdonképpen a legkomolyabb tudomány, a pedagógia tömördek bölcsessége van. Az az óriási nevelő és oktató erő, ami a dal, a mese, a vers varázsát teszi s amit semmi mással sem lehet pótolni. Pósa, élete és poétai pályája nagy és következetes munkájával azt az erőt adja most műveiben nemzetünknek. Éppen jókor. Most, amikor a nemzeti népoktatás teljes átformálásának az eszméje megérett a lelkekben, a nemzeti élet hajnalhasadása idején. Most kell a magyar gyermeklélek e gazdag kincsestárát tele marokkal széjjelszórunk, hogy a jövő nemzethez, a gyermek millióknak lelkét egyszerre megtermékenyítse. Ez a munka a magyar tanítóknak és a magyar apáknak, anyáknak jut. Hogy odaálljanak Pósa mellé, az ő muzsikusához, piktorához. Vajon megértik-e, vajon megérik-e, hogy Pósa a magyar nemzeti oktatás és nevelés milyen ellenállhatatlan fegyverzetét kínálja, nyújtja nekik? Hogy az ő hivatásuk, hogy ezzel a fegyverzetel minden idegenszerűséget kiverjenek a magyar iskolák falai közül s a magyar kandallók mellől?

S megtöltsék az iskolát is, az otthont is izzó fajmagyar érzéssel, gondolkozással, a magyar föld őseredeti mesevilágával, a rónák délibábjával, a bércek visszhangos lelkével, zengő dalával. Nemzeti ideálokkal. Ha igen, akkor az a munka, amire Pósa teljes életét és teljes alkotó erejét áldozta, csakugyan teljes és hiány nélkül való. De az lesz a költő és a tanítók dicsősége s a magyar nemzet magyarsága is.

In: *Új Idők*, 1905. december 5.

¹ Singer és Wolfner Pósa Lajos apró embereknek írt műveit eredetileg **nyolc** kötetben szándékozott megjelentetni. Ezek: I-II. *Mesék* III-V. *Apró történetek* VI. Ábécék: *Arany-, Bogaras-, Virág- és Fa-ábécze*; VII. *Hazafias versek* VIII. *Imádságok, Dicséretetek, Köszöntők*. A tervből azonban csak **öt** kötet valósult meg, 1905-7 között. Ezek: I-II. **Mesék**; III. **Apró történetek**; IV-V. **Aranyládika** (bennük, rövidebb mesék mellett, Mühlbeck Károly eredeti illusztrációival, a különféle tematikájú ábécék legjobb darabjaiból álló *Ábécze*, valamint hazafias versek, köszöntők, imádságok és dicséretetek). A megvalósult sorozatból a költő nagyon sok értékes verse kimaradt – e hiányt az 1914-ben megjelent *Gyermekversek* című kötet csak részben pótolta. A tervektől való eltérés egyik káros következménye, hogy Pósa későbbi értékelői általában csak az ötkötetes kiadvány tartalmára alapozták ítéletüket – *K M J*.